

Шановна Ольго Петрівно!
Шановні учасники наради, колеги!

Найважливішим напрямком у діяльності архівів України є формування Національного архівного фонду. Серед заходів, пов'язаних з цим процесом, завжди було складно організувати науково-технічне опрацювання документів. Практика показала, що роботи, пов'язані з систематизацією, формуванням справ, архівним описуванням, технічним обробленням документів та створенням довідкового апарату потребують від виконавців певної підготовки та затрат часу. В установах, що відносились і відносяться до зони комплектування архіву, підготовлених кадрів не було і немає зараз. Працівники, що відповідають за роботу архівних підрозділів установ, організацій, підприємств не звільняються від основних обов'язків і не завжди бажають проводити згадані вище роботи власними силами та вникати у тонкощі експертизи цінності документів. Тому якість впорядкування документів колись була низькою, а кількість установ, що порушували терміни науково-технічного опрацювання щорічно зростала. Несвоєчасне науково-технічне опрацювання документів призводило до втрати документів, як Національного архівного фонду, так із особового складу.

Вирішувати всі ці проблеми в області розпочали ще у 60-х роках минулого століття, коли відповідно до рішення виконавчого комітету Полтавської обласної Ради депутатів трудящих від 15 вересня 1967 року № 426 при архівному відділі облвиконкому була створена госпрозрахункова група з науково-технічного опрацювання документів, що утримувалась за рахунок коштів замовників. Група розпочала свою діяльність у складі шести чоловік.

Відповідно до наказу завідуючого архівним відділом облвиконкому від 20.01.1970 року №1 госпрозрахункова група архівного відділу облвиконкому була передана до Полтавського обласного державного архіву і реорганізована у 1982 році у відділ відомчих архівів, комплектування та експертизи цінності документів, що утримується за рахунок спецкоштів. Згідно із штатним розписом відділ очолював начальник, а 14 працівників були поділені на бригади. Загальне керівництво відділом здійснював директор обласного архіву, методичне забезпечення роботи цієї структури було покладено на старшого методиста архіву.

У період з 1968 по 1970 роки такі підрозділи були створені у містах Полтаві, Кременчуці, Лубнах, Гадяцькому, Гребінківському, Карлівському, Котелевському, Лохвицькому, Миргородському, Новосанжарському, Оржицькому, Пирятинському, Хорольському районах.

Госпрозрахункові групи відповідно до покладених завдань виконували роботи згідно із заявками установ, підприємств, організацій щодо науково-технічного опрацювання документів, а саме:

- проводили експертизу цінності документів;
- систематизували та формували справи;
- проводили архівне описування;
- виконували технічне оброблення документів;
- створювали довідковий апарат до документів. Ці

послуги залишилися незмінними і сьогодні.

На початку 70-х років минулого століття були впроваджені єдині методичні прийоми роботи, єдині принципи фінансових розрахунків, методи планування та обліку роботи. У цей період були затверджені положення про госпрозрахункові підрозділи архівних установ області, впроваджені «Тимчасові єдині розцінки і нормативи на роботи по науково-технічній обробці документальних матеріалів, які виконуються архівами на госпрозрахункових засадах» та «Методичні вказівки по організації планування роботи, здійснення обліку і контролю за виконанням планів та звітності госпрозрахункових відділів архівів УРСР».

Госпрозрахункові підрозділи, створені при архівах низової ланки, обслуговували не лише установи, підприємства, організації своїх адміністративно-територіальних одиниць, а й упорядковували документи установ, підприємств, організацій сусідніх районів та найближчих міст, де було економічно не вигідно створювати такі підрозділи (наприклад, госпрозрахунковий підрозділ Гадяцького районного архіву впорядковував документи організацій та підприємств Гадяцького, Зінківського та Диканського районів).

Деякі вимоги щодо надання послуг з науково-технічного опрацювання документів у той час були незрозумілими та недолугими. Зокрема, працівники госпрозрахункових груп упорядковували лише документи постійного терміну зберігання та з особового складу в установах, підприємствах, організаціях, що відносились до джерел комплектування архівів. Заборонялося також проводити технічну обробку документів тимчасового зберігання, оскільки здійснення, як тоді вважалося, другорядних робіт значно знижувало питому вагу справ постійного зберігання по відношенню до загальної кількості опрацьованих документів, уповільнювало темпи упорядкування документів Державного архівного фонду СРСР.

Однак, і за таких умов робота госпрозрахункових груп сприяла планомірному і якісному комплектуванню архівних установ області.

Важливим показником ефективності роботи госпрозрахункових груп є кількість впорядкованих справ, яка за період з 1970 по 1990 роки невпинно зростала.

Порівняльна характеристика показників роботи відносно грошових надходжень:

2002 рік	47,123 грн.
2003 рік	57,577 грн.
2004 рік	88,790 грн.
2005 рік	159,099 грн.
2006 рік	168,228 грн.

2007 рік

1 .Сума договорів	251219,40 грн.
2.Сума актів виконаних робіт	227032,75 грн.
3 .Кількість справ схвалених на ЕГЖ	
- управлінська документація	4447 справ
- з особового складу	3118 справ
- акти на знищення	63215 справ
погоджено	

2008 рік

1 .Сума договорів	456325,67 грн.
2.Сума актів виконаних робіт	347834,28 грн.
3 .Кількість справ схвалених на ЕПК	
- управлінська документація	5709 справ
- з особового складу	4239 справ
- акти на знищення	71041 справ

Отже, з наведених даних видно, що у 2008 році в порівнянні з 2007 роком сума заключених договорів зросла на 81,6%, а сума актів виконаних робіт зросла на 51,8 %. На засіданнях ЕПК у 2008 році схвалено управлінської документації на 28,3%, справ з особового складу на 35,9%, актів на знищення на 12,3% більше ніж у 2007 році.

Але найголовнішим, мабуть, було та і залишається, те що госпрозрахункові підрозділи як у той час, так і зараз працювали під контролем архівів, планували свою роботу відповідно до реальних потреб, а на державне зберігання надходили та надходять якісно опрацьовані і повноцінні фонди установ, підприємств та організацій.

У 1989 році Головне архівне управління СРСР розробило Положення про перехід архівних установ на нові умови господарювання. З одного боку це Положення, як і інші нормативні документи, значно розширили перелік платних послуг, що дозволило поєднати бюджетне фінансування з прибутками від надання платних послуг. З іншого боку впровадження нових умов господарювання дозволило надавати послуги з науково-технічного опрацювання документів всім працівникам архівів та отримувати грошові винагороди за їх надання. Така ситуація спричинила ліквідацію госпрозрахункових груп в архівах України, які трансформувалися у приватні та кооперативні підприємства, що мали можливість надавати послуги з упорядкування документів організаціям різних форм власності. Практика

показала, що гонитва за прибутками не завжди позитивно впливала на якість роботи, оскільки спокуса швидко отримати кошти була великою, а зауважень з боку членів експертно-перевірної комісії щодо якості експертизи цінності, описування, технічного оброблення документів та складання довідкового апарату, які проводили працівники новостворених приватних підприємств чи приватні підприємці, було чимало. До того ж працівники архівних установ області не справлялися із виконанням замовлень щодо упорядкування документів, бо повинні були виконувати у повному обсязі основні посадові обов'язки і планові завдання. Аби не допустити уповільнення темпів науково-технічного опрацювання документів та забезпечити якісне виконання цих робіт, архіви нашої області відмовилися від реформування госпрозрахункових підрозділів. Ці структури працювали і працюють сьогодні на тих же засадах, що і на початку своєї діяльності, однак сфера надання послуг була розширена на суб'єкти господарювання всіх форм власності.

Незважаючи на складні фінансові умови, в яких архіви працювали у 90-х роках минулого століття і які переживаємо зараз, нам вдалося зберегти госпрозрахункові підрозділи, забезпечити їх працівників роботою. Це рішення ми вважаємо правильним, бо маємо можливість **безпосередньо контролювати** процес науково-технічного опрацювання документів постійного терміну зберігання, з особового складу, вилучення для знищення справ, не віднесених до Національного архівного фонду, юридичних осіб-джерел формування та комплектування Національного архівного фонду всіх форм власності. Наприклад, у 2008 році експертами було повернуто на доопрацювання описи на 1278 справ управлінської документації, що складає 11 відсотків від загальної кількості розглянутих справ. У зв'язку з покращенням якості опрацювання документів та введення системи управління якістю більш жорстко контролюється робота працівників госпрозрахункових груп області. При чому перевірки якості упорядкування документів проводяться експертами 100% на місцях. Щорічно плануються і виїзні засідання експертно-перевірної комісії до архівних відділів з тим, аби члени комісії мали змогу перевірити якість надання послуг з опрацювання документів.

Працівники госпрозрахункових груп надають також послуги щодо підготовки документів ліквідованих установ, підприємств, організацій до передавання на зберігання у трудові архіви та впорядковують документи суб'єктів господарювання всіх форм власності.

Станом на 01.08.2009 року госпрозрахункові групи працюють при архівних відділах Великобагачанської, Гадяцької, Гребінківської, Лохвицької, Новосанжарської, Пирятинської, Хорольської, Шишацької

райдержадміністрацій, Кременчуцької, Лубенської міських рад та Державному архіві Полтавської області. У госпрозрахункових групах архівів низової ланки працює 16 чоловік, держархіву області – 12. Архівами у встановленому порядку розроблені, затверджені і зареєстровані ціни на роботи (послуги), що виконуються на договірних засадах. Собівартість однієї справи в середньому складає 35-48 гривень.

Порядок затвердження цін на роботи та послуги, що виконуються держархівом Полтавської області на договірних засадах складається із наступних етапів:

1.Погодження проекту наказу директора держархіву області в Представництві держкомітету України з питань регуляторної політики та підприємства у Полтавській області.

При підготовці розрахунків ведеться аналіз регуляторного впливу цін та їх економічного обґрунтування в залежності від суб'єктів, яким надаються послуги.

2.Після погодження проекту наказу у зазначеній інстанції , наказ направляється у Головне управління юстиції у Полтавській області на реєстрацію.

Реєстрація відбувається у десятиденний строк відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 № 639 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів»(із змінами), наказу Державного комітету архівів України від 24.01.2001 № 6 «Про затвердження Порядку ціноутворення на роботи (послуги), що виконуються державними архівними установами», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27.02.2101 № 179/5370, наказу Головного Архівного управління України від 16.09.1999 № 59 «Про затвердження Порядку надання платних послуг державними архівними установами», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29.09.1999 № 659/3952 та являється чинним після оприлюднення в засобах масової інформації.

Працівниками держархіву області регулярно проводяться практичні заняття з питань науково-технічного опрацювання документів.як з працівниками госпрозрахункових груп, так із працівниками установ, організацій і підприємств, які проводять цю роботу власними силами.

Аналізуючи господарську діяльність щодо надання послуг з науково-технічного опрацювання документів у порівнянні з минулим роком, слід зазначити, що сума виконаних робіт у кризовому 2009 році скоротилася на 18 відсотків. Це пов'язано з тим, що ряд підприємств не працюють взагалі, а у бюджетних установах – відсутні кошти. Сума актів виконаних робіт по держархіву області складає 132 тисячі гривень, по архівах низової ланки – 118

тисяч. Та попри складне фінансове становище, у якому опинилися наші замовники, на засіданнях експертно-перевірної комісії розглянуто та схвалено більше 15 тисяч справ постійного зберігання та 18 тисяч справ з особового складу.

Наша робота орієнтована на споживача, постійне поліпшення діяльності та формування позитивного іміджу архіву. Заявлені принципи ми реалізуємо шляхом надання якісних послуг, які задекларовані і впроваджуються відповідно до бізнес-процесів системи управління якістю. За результатами внутрішніх аудитів та технічного нагляду за сертифікованою системою держархіву області, який проводило Державне підприємство «Полтавастандартметрологія», послуги з науково-технічного опрацювання документів, надані відділом відомчих архівів, комплектування та експертизи цінності документів, що утримується за рахунок спецкоштів, повністю відповідають встановленим вимогам. Про це свідчать також і відгуки споживачів, які ці послуги замовляли. Отже, досвід роботи госпрозрахункових підрозділів, як одного з практичних заходів поліпшення стану архівної справи в області у цілому заслуговує на увагу:

1. По-перше, ми повністю контролюємо ситуацію щодо формування НАФ в області та якість науково-технічного опрацювання документів не тільки організацій першого списку, а и другого, третього суб'єктів всіх форм власності.

2. По-друге розпрозрахункові групи – це кузня наших кадрів, так завжди було і є зараз. Більшість начальників відділів держархіву Полтавської області, головні спеціалісти пройшли цю школу.

3. По-третє ми заробляємо кошти, і якщо на 90% вони йдуть на фонд заробітної плати, 10 % ми використовуємо на потреби архіву і це нам допомагає в екстримальних ситуаціях.

4. По-четверте ми беремо участь у забезпеченні робочими місцями населення міста і області.